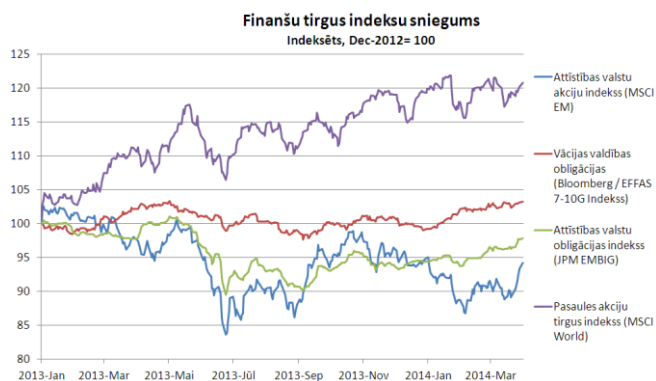

Pensiju fondu **apskats**

Nr. 9 | 2014. gada 1. ceturksnis

I Tirgus apskats

Pretēji parasti tirgos novērotajam t. s. „janvāra efektam”, kurš izpaužas kā akciju cenu pieaugums, 2014. gads iesākās ar strauju kritumu attīstīto un attīstības valstu akciju tirgos. Iemesls kritumam bija ASV Centrālās bankas lēmums par monetārās stimulēšanas pasākumu pakāpeniskas samazināšanu, kas radīja finanšu tirgus dalībniekos satraukumu par līdzšinējo naudas resursu pieejamību un turpmāko notikumu attīstību globālajos finanšu tirgos. Taču investoru noskaņojums ceturkšņa gaitā lēnām mainījās, un līdz ceturkšņa beigām akciju tirgi gandrīz atguva savu zaudēto vērtību (ceturkšņa gaitā: MSCI World indekss +0,75%, bet MSCI Emerging Markets indekss -0,80%). Attīstīto valstu akciju indeksu kāpumu veicināja labi makroekonomiskie dati, kopsummā norādot uz turpmāku izaugsmi gan ASV un nedaudz piezemētāku izaugsmi arī eirozonā.

Līdz ar straujo kritumu akciju tirgos, investori pārorientēja savus ieguldījumus no akciju tirgiem uz obligāciju tirgiem. Obligāciju likmes zemā līmenī atbalstīja Eiropas Centrālās bankas vadītāju retorika par zemu procentu likmju nepieciešamību un investoru spekulācijas par nepieciešamību veikt papildus stimulējošu monetāro politiku, lai cīnītos ar zemo inflāciju un izvairītos no deflācijas riskiem eirozonā. Arī Latvijas obligāciju tirgus ar nelielām laika nobīdēm atspoguļoja kopējās tendences eirozonas obligāciju tirgos.

Kopsummā no 2013. gada sākuma attīstīto valstu akciju tirgus indeksi ir pieauguši par vairāk kā 20%, bet attīstības valstu akciju tirgus indeksi ir samazinājušies par nepilniem 6%. Arī obligāciju tirgos vērojami līdzīgi notikumi, eirozonas obligāciju ienesīguma indeksam pārspējot attīstības valstu obligāciju indeksu.

II Valsts fondēto pensiju plānu **sniegums**

Pensiju plānu īstermiņa ienesīgumi atspoguļo satraukumus finanšu tirgos 1. ceturksnī šos notikumus. Pēc smaga pērnā gada konservatīvajiem plāniem, šogad, pateicoties eirozonas obligāciju iespaidīgajam ceturkšņa ienesīgumam, konservatīvo pensiju plānu viena gada ienesīgums ir bijis vērā ņemams: 1,13%. Uz marta beigām visu pensiju plānu vidējais ienesīgums viena gada periodā bija 1,54%. Arī ilgākā termiņā pensiju plāni uzrāda atzīstamu sniegumu, un desmit gadu periodā visu plānu vidējais ienesīgums ir 3,86%. Būtiski augstāks piecu gadu plānu ienesīgums 5,93% apmērā skaidrojams ar atskaites periodu, kas iekrīt zemākajā krīzes brīdī.

Valsts fondēto pensiju shēmas plānu sniegums uz 31.03.2014.

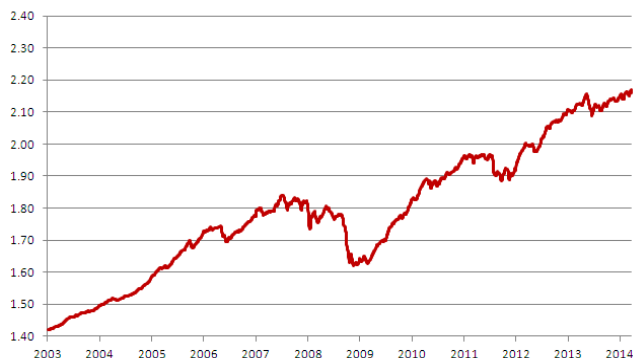
	Vidējais ienesīgums			
	1 gads	3 gadi *	5 gadi *	10 gadi *
Konservatīvie plāni	1.13%	3.56%	4.86%	4.13%
Sabalansētie plāni	1.41%	3.02%	4.91%	3.97%
Aktīvie plāni	1.73%	3.10%	6.55%	3.72%
Visu plānu vidējais ienesīgums	1.54%	3.21%	5.93%	3.86%

* - ienesīgums vidēji gadā

Avots: www.manapensija.lv

Ilgtermiņa rezultāti ir iepriecinoši, un 2003. gada sākumā ieguldītais viens lats līdz 2014. gada 1. ceturkšņa beigām ir nopelnījis nedaudz vairāk nekā 53 santimus jeb 75 centus. Šo rezultātu priekšnosacījumi ir gan pensiju shēmas plānu ienesīguma rezultāti, gan kapitāla palielināšana ar regulārām iemaksām.

VFPS plānu vidējā 1 daļas vērtība

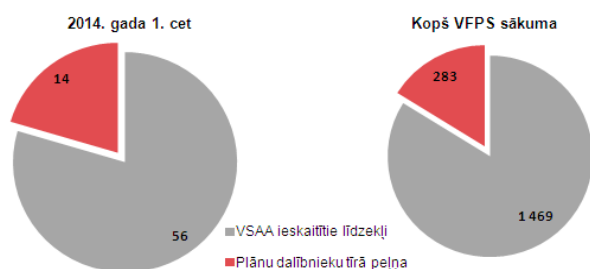

Avots: LKA aprēķini

VFPS plānu aktīvi

VSAA un Latvijas Komercbanku asociācijas operatīvie dati liecina, ka kopējās iemaksas ceturkšņa laikā sasniedza 56 miljonus eiro, bet investīciju peļņa bija 14 miljoni eiro. Kopējie valsts fondēto pensiju shēmas aktīvi 2014. gada 1. ceturksnī ir pieauguši par gandrīz 70 miljoniem eiro, līdz vairāk nekā 1,751 miljardam eiro.

VFPS plānu aktīvu kompozīcija, miljonus EUR

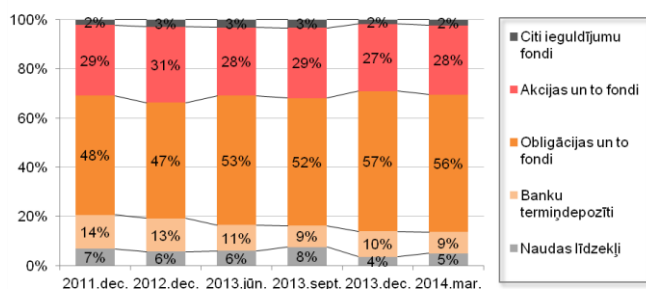
Avots: LKA aprēķini

Kopš VFPS darbības sākuma līdzekļu pārvaldītāji shēmas dalībniekiem ir nopelnījuši aptuveni 283 miljonus eiro. Šī summa ir tīrais investīciju rezultāts, no kura ir atskaitīti visi ar aktīvu pārvaldīšanu un administrēšanu saistītie izdevumi – atlīdzības pārvaldītājiem, turētājbankām un citas izmaksas. Vidējais uzkrājums uz vienu shēmas dalībnieku 2014. gada marta beigās sasniedza 1424 eiro. Viena ceturkšņa laikā vidējais uzkrājums ir pieaudzis par 3,79% jeb 52 eiro.

Plānu investīciju struktūra

LKA apkopotā informācija liecina, ka gada laikā pensiju plānu investīciju struktūra ir mainījusies, taču izmaiņas ir mērenas, lielākoties 1%-3% robežās. Visu pensiju plānu aktīvos dominē fiksēta ienākuma instrumenti – obligācijas, obligāciju fondi un termiņnoguldījumi. Šāds instrumentu klāsts ir saprotams, ņemot vērā likumdošanā noteiktos ierobežojumus, kas pat visagresīvākajiem pensiju plāniem ļauj akcijās ieguldīt ne vairāk kā 50%. No plānu struktūras datiem varam secināt, ka pārvaldītāji ievēro zināmu piesardzību, un akcijās un riska ziņā tām pielīdzināmos instrumentos ir izvietojusi aptuveni 30% no aktīvo plānu līdzekļiem. Joprojām turpinās tendence aizstāt termiņnoguldījumus ar investīcijām obligāciju tirgū, kas ir skaidrojama ar zemām depozītu procentu likmēm; ceturkšņa gaitā banku termiņdepozītu īpatsvars ir samazinājās par 2,4 procenta punktiem līdz 9% no kopējiem VFPS aktīviem.

VFPS aktīvo plānu instrumentu struktūra

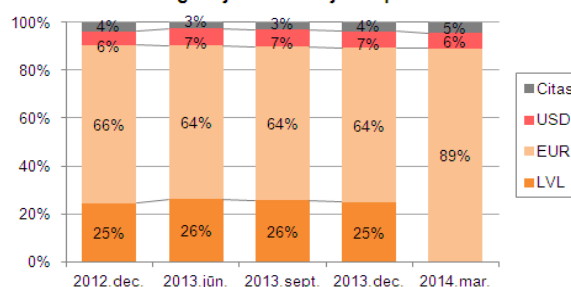

Avots: LKA aprēķini

Aktīvo pensiju plānu ieguldījumu struktūrā būtisku daļu veido akcijas, kuru īpatsvars ir nedaudz palielinājies, dodot iespēju pārvaldniekiem izmantot straujo akciju tirgus kritumu un kāpumu pirmajā ceturksnī, taču kopējais akciju īpatsvars ir vidējā līmenī. Termiņnoguldījumu samazināšanās tendence ir redzama arī šajos plānos, ceturkšņa beigās sasniedzot 9% no kopējā ieguldījumu apjoma.

Otra populārākā plānu kategorija ir konservatīvie plāni, kuros arī turpinājusies banku depozītu aizstāšana ar augstāka ienesīguma obligācijām un obligāciju fondiem. Ceturkšņa laikā depozītu īpatsvars ir samazinājies vēl par 3%, sasniedzot 10% no kopējā ieguldījumu apjoma. Savukārt naudas līdzekļu pieaugums ieguldījumu struktūrā ir pārejošs, pensiju līdzekļu pārvaldniekiem reaģējot uz notikumiem finanšu tirgos.

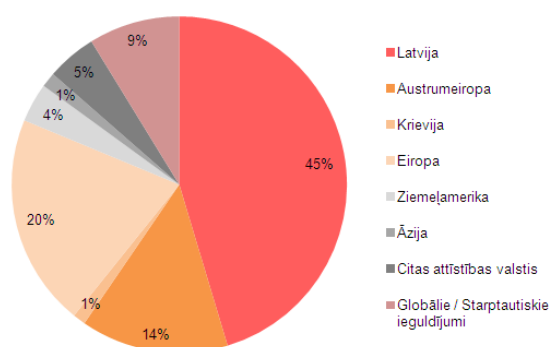
VFPS ieguldījumu sadalījums pa valūtām

Avots: LKA aprēķini

Būtiskas izmaiņas atstāja eiro ieviešana Latvijā, jo 25% aktīvu latos tika konvertēti uz eiro. Pateicoties visu pušu laicīgi saskaņotai darbībai, šis process noritēja veiksmīgi. 2014. gada 1. ceturkšņa beigās nepilnus 90% veido ieguldījumi eiro, nākamā populārākā valūta ir ASV dolāri, taču tie ir vien 6% no kopējiem ieguldījumiem.

VFPS līdzekļu izvietojums pa reģioniem

Avots: LKA aprēķini

Arī ieguldījumu reģionālajā struktūrā bija vērojamas nebūtiskas izmaiņas. Īpaši jāizceļ fakts, ka teju puse - 45% - no kopējiem aktīviem investēti Latvijā. Naudas izteiksmē tas ir nedaudz vairāk nekā 794 miljoni eiro. Nākamie būtiskākie reģioni ir Austrumeiropa un pārējā Eiropa, kur investēti attiecīgi 14% un 20% no pensiju plānu līdzekļiem. Lai gan individuāli pārējie reģioni ir salīdzinoši nelieli, to kopsumma veido vēlā ņemamus 20% no plānu ieguldījumiem, atspoguļojot plašu kopējo diversifikācijas līmeni un dalību pasaules finanšu tirgos un samazinot kopējo ieguldījumu risku.

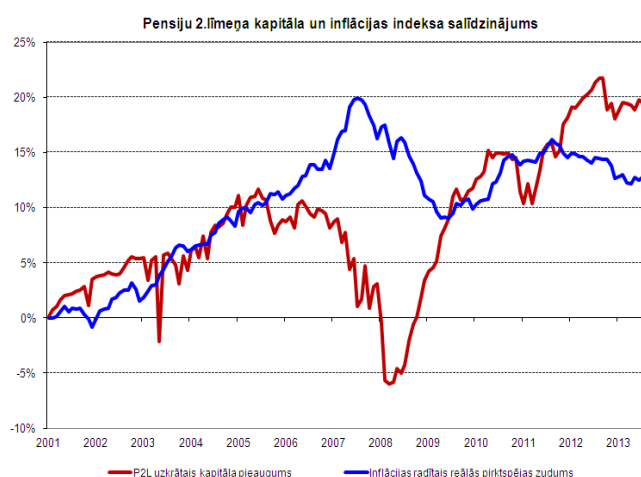
2014. gada 1. ceturksnis iezīmēja arī Latvijas atgriešanos starptautiskajos eiro valūtas tirgos, Valsts kasei emitējot 7 gadu obligācijas ar dzēšanas termiņu 2021. gadā, kopsummā par 1 miljardu eiro. Šīs obligācijas iegādājās arī valsts fondēto pensiju plānu pārvaldnieki, un ceturkšņa beigās Latvijas valsts obligācijas (t.sk. vietējās emisijas un starptautiskās emisijas) veidoja nedaudz vairāk kā 29% no visu plānu ieguldījuma apjoma.

III Vai 2. līmeņa pensiju plāni apsteidz inflāciju?

Pensiju plānu dalībniekiem ir ļoti svarīgi saglabāt un vairot savu uzkrājumu reālo vērtību. Ir svarīgi, lai sasniegto pieaugumu "nenodēd" inflācija un lai naudas pirktspēja tiek saglabāta arī uz pensionēšanās brīdi. Tādēļ LKA analizēja, kāda ir bijusi inflācijas ietekme uz pensiju 2. līmeņa ienesīgumu kopš tā darbības sākuma līdz 2014. gada 1. ceturkšņa beigām.

Attēlā redzams, ka pensiju 2. līmeņa kapitāla pieaugums (sarkanā līkne) uz 2014. gada 1. ceturkšņa beigām turpina pārspēt faktisko pirktspējas zudumu (zilā līkne). Vienlaicīgi var redzēt, ka vēsturiski ļoti liela atšķirība starp šīm līknēm izveidojās 2007.-2008. gadu laikā, kas saistīts ar ļoti augstu inflāciju Latvijā un finanšu tirgu kritumu. Augstā inflācija bija Latvijas nesabalansētās attīstības un ekonomikas pārkaršanas sekas. Šāda situācija nebija ilgtspējīga, un tai sekoja atbilstoša ekonomikas korekcija (lejupslīde) un inflācijas atgriešanās normālos līmeņos. 2009. gadā inflācijai atgriežoties normālos līmeņos un atkopjoties finanšu tirgiem, šī nobīde samazinājās. Līdz ar to var secināt, ka ieguldījumu reālā vērtība ir sekmīgi saglabāta.

Jāatzīmē, ka nav korekti salīdzināt pensiju plānu kopējo ienesīgumu ar kopējo patēriņa cenu indeksu, jo tas neatspoguļo mijiedarbību starp deflāciju, augstu inflāciju un dažādo iemaksu apmēru (% no algas), kas ir mainījies visā VFPS pastāvēšanas laikā.

Avots: LKA aprēķini

Svarīgi atzīmēt, ka plānu sniegumu pret inflāciju var vērtēt tikai ilgākā laika posmā, jo īsā laika posmā procentu likmes un inflācija var neseķot viens otram, jo Latvijā nav pieejami vērtspapīri, kuru ienesīgums ir piesaistīts inflācijai.

Papildus bieži vien kļūdains tiek salīdzināts pensiju 1. līmeņa "ienesīgums" ar pensiju 2. līmeņa ienesīgumu. Arī šāds

salīdzinājums ir maldinošs, jo pensiju 1. līmeņa kapitāls ir virtuāls, un uzkrātajam pensiju kapitāla apjomam nav reāla naudas seguma. Turpinoties darbaspējīgo iedzīvotāju skaita īpatsvara samazinājumam emigrācijas, demogrāfiskās situācijas un dzīves ilguma pieauguma dēļ, rodas aizvien lielāka spriedze sociālajā budžetā, no kura jāmaksā pensijas. Jāņem vērā, ka 1. līmeņa pensijas tiek maksātas no tagad iekasētajiem nodokļiem, bet 2. līmeņa tām ir reāls naudas un vērtspapīru segums nākotnei.

Līdz ar to 1., 2. un 3. pensiju līmeņi savstarpēji papildina viens otru un to uzdevums ir nodrošināt dalībnieku finanšu stabilitāti un aizsardzību no dažādiem šokiem, bet ne konkurēt. Rezultātā tiek nodrošināta stabilāka ilgtermiņa pensiju sistēma tās dalībniekiem.

Vispārējā informācija

Valsts fondēto pensiju shēmas ietvaros uz 2014. gada 1. ceturkšņa beigām darbojas 7 līdzekļu pārvaldītāji, kas piedāvā 23 pensiju plānus. No tiem 9 pielieto konservatīvu ieguldīšanas stratēģiju, 4 – sabalansētu stratēģiju, bet 10 – aktīvu stratēģiju. Marta beigās VFPS dalībnieku skaits pārsniedza 1,229 miljonus. Populārākie ir aktīvie pensiju plāni, kurus izvēlējušies 765 tūkstoši dalībnieku. Konservatīvos plānus ir izvēlējušies vairāk nekā 345 tūkstoši dalībnieku, bet sabalansētos – 119 tūkstoši dalībnieku.

Būtiski pieminēt, ka 2014. gada 3. aprīlī Saeimā pieņemtie **grozījumi likumā par valsts fondētajām pensijām ievieš vairākus nozīmīgus jaunumus līdzekļu pārvaldniekiem** – turpmāk valsts fondēto pensiju pārvaldītāju atlīdzības būs atkarīgas no pārvaldīšanas rezultātiem, tiek būtiski paplašinātas iespējas pensiju fondu līdzekļu ieguldīšanai, kā arī palielinātas kapitāla prasības un sniedzamās informācijas apjoms.

III Privāto pensiju fondu sniegums

Aktīvo pensiju plānu 1 gada vidējais ienesīgums uz 1. ceturkšņa beigām bija 2,24% gadā, savukārt sabalansēto plānu, kuros fiksētā ienākuma ieguldījumi sasniedz gandrīz 60% no kopējiem aktīviem, ienesīgums noturējās 1,51% gadā. Visu pensiju 3. līmeņa pensiju plānu vidējais 1 gada ienesīgums ir saglabājies 1,98% gadā.

Pensiju 3. līmeņa pensiju plānu sniegums uz 2014. gada 31. martu

	Vidējais svērtais ienesīgums			
	1 gads	3 gadi *	5 gadi *	10 gadi *
Sabalansētie plāni	1.51	3.09	5.61	4.28
Aktīvie plāni	2.24	3.40	6.90	3.53
Visu plānu vidējais ienesīgums	1.98	3.30	6.19	4.14

* - ienesīgums vidēji gadā

Avots: Latvijas Komercbanku asociācija

Ilgāka termiņa pensiju plānu ienesīgumi ir saglabājušies samērā stabili, īpaši sabalansēto pensiju plānu grupā. Pirms 10 gadiem veikts ieguldījums pensiju 3. līmeņa sabalansētajos plānos ir nodrošinājis investīciju atdevi 4,28% gadā. Savukārt aktīvo pensiju plānu ilgtermiņa vidējo ienesīgumu būtiski ir ietekmējusi finanšu krīze 2009. gadā.

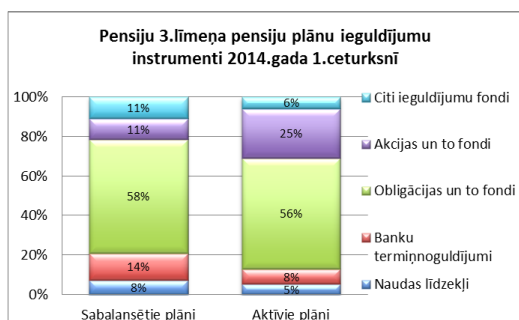
Pensiju plānu aktīvi

2014. gada 1. ceturksnī privātajos pensiju fondos uzkrātā pensiju kapitāla vērtība palielinājās par 8,9 miljoniem eiro jeb 4% un sasniedza 240,5 miljonus eiro. Pensiju plānu aktīvu pieaugumu galvenokārt ietekmēja dalībnieku iemaksas 8,8 miljonu eiro apjomā (iemaksu apjoms palielinājies par 2%, salīdzinot ar 2013. gada 1. ceturksni), gan dalībniekiem izmaksātais kapitāls 5,2 miljonu eiro apjomā (pieaudzis par 33%, salīdzinot ar 2013. gada 1. ceturksni), kā arī investīciju peļņa 5,3 miljonu eiro apmērā.

Jāatzīmē, ka 2014. gada 1. ceturksnī ir būtiski palielinājies privātpersonu individuālo iemaksu īpatsvars par 5 procentu punktiem līdz 83% (7,4 miljoniem eiro) no kopējā iemaksu apjoma privātajos pensiju fondos, savukārt darba devēju iemaksas veiktas tikai 1,5 miljonu eiro apjomā. Var skaidrot, ka darba devēji 2014. gada janvārī plānotās iemaksas darbinieku labā veikuši jau 2013. gada beigās pirms eiro ieviešanas.

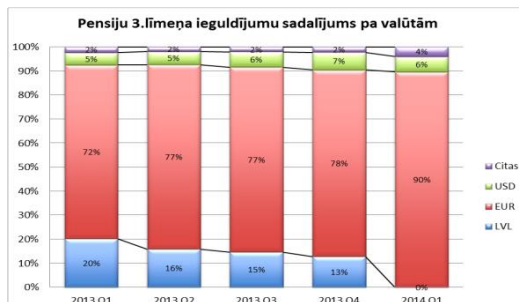
Tāpat kā iepriekš, ir diezgan atšķirīgs vidējais uzkrātais pensijas kapitāls sadalījumā pa ieguldījumu stratēģijām. Vidējais kapitāls uz vienu dalībnieku sabalansētajos plānos ir palielinājies par 34 eiro līdz 1490 eiro uz vienu dalībnieku, savukārt aktīvajos plānos – par 14 eiro līdz 713 eiro uz vienu dalībnieku. Šāda atšķirība skaidrojama ar to, ka lielāko sabalansēto pensiju plānu darbības laiks pārsniedz 10 gadus, un līdz ar to sabalansēto plānu aktīvi veido 65% no kopējiem pensiju 3. līmeņa aktīviem. Vidējais dalībnieku vecums nav mainījies un ir 45 gadi.

Pensiju 3. līmeņa pensiju plānu **ieguldījumu struktūra** 2014. gada 1. ceturksnī būtiski nav mainījusies.

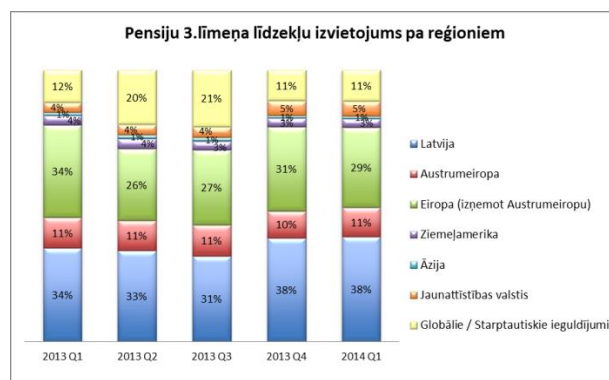
Avots: LKA aprēķini

Visu pensiju plānu aktīvos lielākā ieguldījumu daļa ir fiksētā ienākuma finanšu instrumenti – obligācijas un banku termiņnoguldījumi, kas sabalansētajos plānos nedaudz palielinājusies un sasniedz pat 58% no kopējiem aktīviem. Savukārt aktīvajos pensiju plānos 25% no kopējiem aktīviem veido ieguldījumi akcijās, kas ietekmēja aktīvo pensiju plāna ienesīguma samazināšanos, salīdzinot ar 2013. gadu.

2014. gada 1. ceturksnī pēc eiro ieviešanas 90% no kopējiem pensiju 3.līmeņa ieguldījumiem tiek veikti eiro valūtā.

Savukārt pensiju 3. līmeņa ieguldījumu ģeogrāfiskais izvietojums ir orientēts gan uz ieguldījumiem Latvijā, kuru īpatsvars ir saglabājies 38% līmenī no kopējiem pensiju plānu aktīviem, gan arī uz ieguldījumiem Rietumeiropā, kur ieguldījumu īpatsvars ir nedaudz pat samazinājies – par 2% punktiem līdz 29% no kopējā aktīvu apjoma, savukārt ir nedaudz palielinājies ieguldījumu īpatsvars Austrumeiropā par 2% punktiem.

Avots: LKA aprēķini

Kopumā pensiju 3. līmenī savus uzkrājumus veido 222 917 dalībnieku (75% individuālie dalībnieki, 25% uzņēmumu darbinieki, par kuriem iemaksas veic darba devēji) jeb 18% no pensiju 2. līmeņa dalībnieku skaita. Dalībnieku skaits 2014. gada 1. ceturksnī ir pieaudzis par 1% jeb 2265 personām. Jāatzīmē, ka jauno dalībnieku iesaistīšanās pensiju 3. līmenī ir būtiski palielinājusies, salīdzinot ar pagājušā gada 1. ceturksni: 6825 jauni dalībnieki ir pievienojušies pensiju 3. līmenim, kas par 44% pārsniedz jauno dalībnieku skaitu 2013. gada 1. ceturksnī. 94% no jaunajiem dalībniekiem ir individuālie dalībnieki.

Tas apliecina, ka tāpat kā līdz šim, tieši privātpersonas aizvien aktīvāk uzņemas atbildību par saviem ilgtermiņa uzkrājumiem, savukārt darba devēju līdzdalība privāto pensiju uzkrājumu veidošanā pat samazinās. Uzņēmumu skaits privātajos pensiju fondos ir samazinājies no 997 līdz 984 uzņēmumiem.

Interneta portālā www.manapensija.lv iedzīvotāji tagad var aprēķināt savu nākotnes valsts pensiju (1. un 2. līmeņa), kā arī privāto uzkrājumu apmēru, kas būtu nepieciešams papildus valsts pensijai. Arī vairāki privātie pensiju fondi ir ieviesuši kalkulatorus savas pensijas prognozēšanai.

Latvijā uz 2014. gada 1. ceturkšņa beigām darbojās 6 privātie pensiju fondi (5 – atklātie pensiju fondi un 1 slēgtais pensiju fonds), kas piedāvā 18 dažādus pensiju plānus, kas atšķiras gan pēc līdzekļu ieguldīšanas stratēģijas (4 pensiju plāni ar sabalansētu ieguldījumu stratēģiju, 15 – ar aktīvu, kuros sagaidāma pensiju plānu apvienošana 2014. gada laikā pēc eiro ieviešanas).

Apskatu sagatavoja:
LKA ieguldījumu pārvaldes sabiedrību komiteja
un LKA Privāto pensiju fondu komiteja